

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (prvi senat)

z dne 13. julija 2017 *

„Predhodno odločanje – Socialna politika – Direktiva 2000/78/ES – Členi 1, 2 in 6 –
Enako obravnavanje – Prepoved vsakršne diskriminacije na podlagi spola – Poklicna pokojnina –
Direktiva 97/81/ES – Okvirni sporazum o delu s krajšim delovnim časom – Določba 4, točki 1 in 2 –
Pravila za izračun pridobljenih pokojninskih pravic – Zakonodaja države članice –
Različno obravnavanje delavcev, ki so zaposleni s krajšim delovnim časom“

V zadevi C-354/16,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo
Arbeitsgericht Verden (delovno sodišče v Verdnu, Nemčija) z odločbo z dne 20. junija 2016, ki je
prispeła na Sodišče 27. junija 2016, v postopku

Ute Kleinsteuber

proti

Mars GmbH,

SODIŠČE (prvi senat),

v sestavi R. Silva de Lapuerta, predsednica senata, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (poročevalec),
C. G. Fernlund in S. Rodin, sodniki,

generalni pravobranilec: M. Szpunar,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za U. Kleinsteuber T. Ameis, odvetnik,
- za Mars GmbH W. Ahrens, odvetnik,
- za nemško vlado A. Lippstreu in T. Henze, agenta,
- za Evropsko komisijo C. Valero in C. Hödlmayr, agenta,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalnega pravobranilca, da bo v zadevi razsojeno brez
sklepnih predlogov,

* Jezik postopka: nemščina.

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago določbe 4, točki 1 in 2, Okvirnega sporazuma o delu s krajšim delovnim časom, sklenjenega 6. junija 1997 (v nadaljevanju: Okvirni sporazum), ki je v Prilogi k Direktivi Sveta 97/81/ES z dne 15. decembra 1997 o okvirnem sporazumu o delu s krajšim delovnim časom, sklenjenim med UNICE, CEEP in ETUC (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 3, str. 267), kakor je bila spremenjena z Direktivo Sveta 98/23/ES z dne 7. aprila 1998 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 3, str. 278), na razlago člena 4 Direktive 2006/54/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o uresničevanju načela enakih možnosti ter enakega obravnavanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu (UL 2006, L 204, str. 23) in na razlago členov 1, 2 in 6(1) Direktive Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 4, str. 79).
- 2 Predlog je bil vložen v okviru spora med Ute Kleinsteuber in družbo Mars GmbH zaradi izračuna zneska poklicne pokojnine, ki jo je pridobila na podlagi zaposlitve s krajšim delovnim časom, pri čemer je družbo zapustila pred nastankom dogodka, ki omogoča pravico do dajatve.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Določba 4, točke od 1 do 4, Okvirnega sporazuma določa:

„Določba 4: Načelo nediskriminacije

1. Pogoji zaposlitve delavcev, zaposlenih s krajšim delovnim časom, ne smejo biti manj ugodni od pogojev primerljivih delavcev, zaposlenih s polnim delovnim časom, zgolj zato, ker delajo krajši delovni čas. Te delavce se sme različno obravnavati le iz stvarnih [objektivnih] razlogov.
 2. Kjer je primerno, se uporabi načelo *prorata temporis*.
 3. Načine uporabe te določbe določijo države članice in/ali socialni partnerji, pri čemer upoštevajo evropsko zakonodajo, domačo zakonodajo, kolektivne pogodbe in prakso.
 4. Kadar je upravičeno s stvarnimi [objektivnimi] razlogi, lahko države članice – in/ali socialni partnerji – po posvetovanju s socialnimi partnerji in na podlagi nacionalnega prava, kolektivnih pogodb ali prakse, če je primerno, omejijo posebne pogoje za zaposlitev s trajanjem zaposlitve, delovno dobo ali zaslužkom. Omejitve, ki veljajo za delavce, zaposlene s krajšim delovnim časom, in se nanašajo na dostopnost posebnih pogojev, je treba občasno pregledati z vidika načela nediskriminacije, zapisanega v določbi 4, točka 1.“
- 4 Člen 1 Direktive 2000/78 določa:
„Namen te direktive je opredeliti splošni okvir boja proti diskriminaciji zaradi vere ali prepričanja, hendikepiranosti, starosti ali spolne usmerjenosti pri zaposlovanju in delu, zato da bi v državah članicah uresničevali načelo enakega obravnavanja.“

5 Člen 2 te direktive, ki se nanaša na koncept diskriminacije, določa:

„1. V tej direktivi ‚načelo enakega obravnavanja‘ pomeni, da ne obstaja nikakršna neposredna ali posredna diskriminacija zaradi katerega od razlogov iz člena 1.

2. V smislu odstavka 1:

- (a) se šteje, da gre za neposredno diskriminacijo, kadar je, je bila ali bi bila oseba obravnavana manj ugodno kakor neka druga v primerljivi situaciji zaradi katerega od razlogov iz člena 1;
- (b) se šteje, da gre za posredno diskriminacijo, kadar je zaradi kakšne navidez nevtralne določbe, merila ali prakse neka oseba določene vere ali prepričanja, ki ima določen hendikep ali je določene starosti ali spolne usmerjenosti, v primerjavi z drugimi v slabšem položaju, razen če:
 - (i) tako določbo, merilo ali prakso objektivno upravičuje legitimni cilj in je način uresničevanja tega cilja primeren in nujen [...]

6 Člen 6 te direktive, naslovljen „Upravičenost različnega obravnavanja zaradi starosti“, določa:

„1. Ne glede na člen 2(2) lahko države članice predvidijo, da različno obravnavanje zaradi starosti ne predstavlja diskriminacije, če ga v kontekstu nacionalnega prava objektivno in razumno utemeljujejo z legitimnim ciljem, vključno z legitimnimi cilji zaposlovalne politike, delovnega trga in poklicnega usposabljanja, in če so načini uresničevanja tega cilja primerni in nujni.

[...]

7 Člen 4 iz poglavja 1, naslovljenega „Enako plačilo“, ki je pod naslovom II Direktive 2006/54, določa:

„Prepoved diskriminacije

Za enako delo ali za delo enake vrednosti se odpravi neposredna in posredna diskriminacija zaradi spola glede vseh vidikov in pogojev plačila.

[...]

Nemško pravo

8 Člen 2(1), prvi stavek, Gesetz zur Verbesserung der betrieblichen Altersversorgung (Betriebsrentengesetz) (zakon o izboljšanju poklicnega pokojninskega zavarovanja, v nadaljevanju: pokojninski zakon), določa:

„Člen 2 – Višina pridobljene pravice

Ob nastanku dogodka, ki omogoča upokožitev zaradi dopolnitve upokojitvene starosti, invalidnosti ali smrti, imajo delavec, ki mu predčasno preneha pogodba o zaposlitvi in čigar pravice še naprej obstajajo na podlagi člena 1(b) tega zakona, ter njegovi preživeli pravico vsaj v višini deleža pokojnine, do katere bi bili upravičeni, če ne bi prišlo do predčasnega prenehanja pogodbe o zaposlitvi, ki ustreza razmerju med delovno dobo in trajanjem obdobja od začetka delovnega razmerja v podjetju do dopolnitve običajne upokojitvene starosti za obvezno pokojninsko zavarovanje. Namesto običajne upokojitvene starosti se upošteva zgodnejši datum, če je ta določen v pokojninskem sistemu kot starostna meja, najkasnejši datum, ki se upošteva, pa je datum, na katerega delavec dopolni 65 let, če delavec zapusti podjetje, hkrati pa v skladu z obveznim zavarovanjem za osebe, ki so bile dolgo zavarovane, uveljavlja starostno pokojnino [...]

- 9 Člen 4(1) Gesetz über Teilzeitarbeit und befristete Arbeitsverträge (zakon o delu s krajšim delovnim časom in o pogodbah o zaposlitvi za določen čas) določa:

„1. Delavec, zaposlen s krajšim delovnim časom, zaradi dela s krajšim delovnim časom ne sme biti obravnavan manj ugodno od primerljivega delavca, zaposlenega s polnim delovnim časom, razen če za različno obravnavanje obstajajo objektivni razlogi. Delavec, zaposlen s krajšim delovnim časom, mora prejemati plačo ali drugo *pro rata* denarno nadomestilo najmanj v obsegu, ki ustreza deležu njegovega delovnega časa v primerjavi z delovnim časom primerljivega delavca, zaposlenega s polnim delovnim časom. [...]“

- 10 Oddelek 3.4 pokojninskega načrta družbe Mars, vsebovanega v kolektivni pogodbi z dne 6. novembra 2008 (v nadaljevanju: pokojninski načrt), določa:

„Dohodek osebe, ki lahko uveljavlja svojo pravico do pokojnine, ustreza celotnim letnim prejemkom te osebe, ki jih je prejela za storitve, ki jih je opravila za podjetje. [...] Če je bila oseba, ki lahko uveljavlja pravico do pokojnine, v letih službovanja, ki omogočajo pravico do pokojnine, zaposlena za krajši delovni čas bodisi stalno ali pa začasno, se njen ‚dohodek‘ v skladu s prvim stavkom določi na podlagi pogodbeno dogovorjenega tedenskega delovnega časa. Ta ‚dohodek‘ se porazdeli na tedenski delovni čas, ki ustreza povprečni stopnji zaposlitve med delovno dobo, ki jo je treba upoštevati. Stopnja zaposlitve je razmerje med dogovorjenim običajnim tedenskim delovnim časom in običajnim tedenskim delovnim časom v skladu s priročnikom družbe Mars, vendar to razmerje ne sme presegati 100 %.“

- 11 Oddelek 3.5 pokojninskega načrta določa:

„Plača, na podlagi katere ima pravico do pokojnine oseba, ki lahko uveljavlja pravico do pokojnine, je enaka najvišjemu povprečnemu znesku plače, ki jo je ta oseba prejela v treh od zadnjih pet dopolnjenih koledarskih let svoje zaposlitve, na podlagi katere ima pravico do pokojnine [...]“

- 12 Oddelek 4.1 pokojninskega načrta določa:

„Ob upoštevanju pogojev in omejitev, določenih v tem pokojninskem načrtu, oseba, ki lahko uveljavlja svojo pravico do pokojnine, ob upokojitvi ob dopolnjeni ‚običajni‘ starosti ali kasneje za vsako dopolnjeno leto zaposlitve, na podlagi katere ima pravico do pokojnine, prejme letno pokojnino v višini

- A) 0,6 % svojega plačnega razpona, na podlagi katerega pridobi pravico do pokojnine, ki je nižja od povprečnega zneska mejne vrednosti podlage za izračun prispevkov za obvezno pokojninsko zavarovanje za koledarska leta, na katerih temelji izračun plače, na podlagi katere ima pravico do pokojnine, in
- B) 2,0 % svojega plačnega razpona, na podlagi katerega pridobi pravico do pokojnine, ki je višje od tega povprečnega zneska.

[...] vendar je število let službovanja, na podlagi katerih ima pravico do pokojnine, omejeno na skupno 35 dopolnjenih let.“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 13 Ute Kleinsteuber, rojena 3. aprila 1965, je bila pri družbi Mars in njenem pravnem predniku zaposlena med 1. oktobrom 1990 in 31. majem 2014, in sicer na različnih delovnih mestih. Bila je v delovnem razmerju s polnim delovnim časom in krajšim delovnim časom, s stopnjo zaposlenosti med 50 % in 75 % dejavnosti zaposlenega s polnim delovnim časom. U. Kleinsteuber je v razmerju do družbe Mars in po dopolnjenem 55. letu starosti uveljavljala pravico do poklicne pokojnine.
- 14 V skladu s pokojninskim načrtom se v primeru delavca, ki ni zaposlen s polnim delovnim časom, najprej izračuna upoštevna letna plača delavca, ki je zaposlen s polnim delovnim časom in ki lahko zahteva pokojnino. Nato se ta plača zmanjša največ na povprečno stopnjo delovne aktivnosti v celotnem obdobju zaposlitve. Nazadnje se za znesek, ki je rezultat tega, uporabijo različne stopnje v zvezi s sestavnimi deli plače. Znesek poklicne pokojnine se dejansko izračuna z uporabo tako imenovane „deljene“ formule.
- 15 Tako se razlikuje med prejetim prihodkom, ki je pod mejno vrednostjo podlage za izračun prispevkov za obvezno pokojninsko zavarovanje, in prihodkom, ki je nad to mejno vrednostjo. Mejna vrednost podlage za izračun prispevkov je v nemškem pravu socialnega zavarovanja znesek, do višine katerega se upošteva plača osebe, ki je obvezno zavarovana na podlagi zakona, za socialno zavarovanje. Sestavni deli plače, ki so nad mejno vrednostjo podlage za izračun prispevkov, so bili pri izračunu zneska poklicne pokojnine U. Kleinsteuber ocenjeni na 2 %, medtem ko so bili sestavni deli plače pod to mejno vrednostjo ocenjeni na 0,6 %.
- 16 Kot je razvidno iz predložitvene odločbe, se v primeru predčasnega prenehanja pogodbe o zaposlitvi na podlagi člena 2(1), prvi stavek, pokojninskega zakona izvede izračun *prorata temporis*. Najprej se izračuna „fiktivna najvišja pravica“, in sicer pravica do pokojnine, ki bi jo imel delavec, če mu ne bi predčasno prenehala pogodba o zaposlitvi, temveč bi ostal zaposlen do dosežene dogovorjene upokojitvene starosti. Nato se izračuna „dosežen količnik“, tako da se ugotovi razmerje med dejanskim obdobjem zaposlitve in obdobjem, ko bi delavec še moral biti zaposlen, če mu ne bi predčasno prenehala pogodba o zaposlitvi pred doseženo upokojitveno starostjo. Fiktivna najvišja pravica se nato pomnoži z doseženim količnikom, da se določi znesek poklicne pokojnine ali znesek, do katerega bi bil upravičen.
- 17 Pokojninski načrt družbe Mars med drugim določa najvišjo mejno vrednost za delovno dobo, ki jo je mogoče upoštevati in ki je določena na 35 let.
- 18 U. Kleinsteuber pri Arbeitsgericht Verden (delovno sodišče v Verdnu, Nemčija) izpodbija izračun zneska svoje poklicne pokojnine, ki ga je izvedla družba Mars, in meni, da je upravičena do višje pokojnine, kot jo je ta družba izračunala. Bundesarbeitsgericht (zvezno delovno sodišče, Nemčija) je v zvezi s tem že navedlo, da je ureditev iz člena 2 pokojninskega zakona primerna in nujna za uresničitev legitimnega cilja.
- 19 V teh okoliščinah je Arbeitsgericht Verden (delovno sodišče v Verdnu) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

„1. (a) Ali je treba upoštevno pravo Unije, zlasti določbo 4, točki 1 in 2, Okvirnega sporazuma in člen 4 Direktive 2006/54 v povezavi z Direktivo 2000/78, razlagati tako, da nasprotuje nacionalni zakonodaji ali praksi, ki pri izračunu zneska poklicne pokojnine razlikuje med plačo delavca, nižjo od mejne vrednosti podlage za izračun prispevkov za obvezno pokojninsko zavarovanje, in plačo delavca, ki zadnjo presega („deljena pokojninska formula“), in s tem plač iz naslova zaposlitve s krajšim delovnim časom ne obravnava tako, da bi se najprej ugotovil znesek plače za zaposlitev s polnim delovnim časom kot podlaga za določitev deleža nad in pod mejno vrednostjo podlage za izračun prispevkov, to razmerje pa bi se nato uporabilo za znižano plačo za zaposlitev iz naslova dela s krajšim delovnim časom?

- (b) Če je odgovor na prvo vprašanje, točka (a), nikalen: Ali je treba upoštevno pravo Unije, zlasti določbo 4, točki 1 in 2, Okvirnega sporazuma in člen 4 Direktive 2006/54 v povezavi z Direktivo 2000/78, razlagati tako, da nasprotuje nacionalni zakonodaji ali praksi, ki pri izračunu višine poklicne pokojnine razlikuje med plačo, nižjo od mejne vrednosti podlage za izračun prispevkov za obvezno pokojninsko zavarovanje, in plačo nad mejno vrednostjo podlage za izračun prispevkov (deljena pokojninska formula) ter v skladu s katero se v primeru delavke, ki je bila zaposlena delno s polnim in delno s krajšim delovnim časom, ne izvede razdelitev na posamezna obdobja (npr. posamezna koledarska leta), temveč se določi enotna stopnja zaposlitve za celotno obdobje trajanja delovnega razmerja, deljena pokojninska formula pa se uporabi šele za povprečno plačo, dobljeno s takim izračunom?
2. Ali je treba pravo Unije, ki se uporabi, zlasti prepoved diskriminacije zaradi starosti, katere pomen je bolj konkretno opredeljen v členu 21 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah in v Direktivi 2000/78, zlasti pa v členih 1, 2 in 6 te direktive, razlagati tako, da nasprotuje nacionalni zakonodaji ali praksi, ki poklicno pokojnino določa v višini, ki ustreza razmerju med obdobjem zaposlitve in trajanjem obdobja od zaposlitve v podjetju do običajne upokojitvene starosti, ki je predpisana v obveznem pokojninskem zavarovanju, in tako predpisuje najvišjo delovno dobo, ki se lahko izračuna, s posledico, da delavci, ki so se zaposlili pri nižji starosti, prejmejo nižjo poklicno pokojnino od delavcev, ki so se zaposlili pri višji starosti, čeprav je obdobje zaposlitve enako?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo vprašanje

Uvodne ugotovitve

- 20 Iz besedila prvega vprašanja za predhodno odločanje, točki (a) in (b), je razvidno, da predložitveno sodišče poziva Sodišče k razlagi določbe 4, točki 1 in 2, Okvirnega sporazuma in člena 4 Direktive 2006/54 v povezavi z Direktivo 2000/78.
- 21 Vendar je iz obrazložitve, ki jo je podalo predložitveno sodišče, razvidno, da predložitveno sodišče Sodišče v bistvu sprašuje, ali nacionalna ureditev, kakršna je obravnavana v postopku v glavni stvari, lahko povzroči diskriminacijo delavcev, zaposlenih s krajšim delovnim časom, v smislu Okvirnega sporazuma. V tem primeru bi se tožeča stranka iz postopka v glavni stvari lahko tudi utemeljeno sklicevala na obstoj kršitve načela enakovrednih možnosti in načela enakega obravnavanja med moškimi in ženskami v smislu Direktive 2006/54, ker po mnenju tega sodišča dejavnosti s krajšim delovnim časom večinoma opravljajo ženske.
- 22 Vendar pa iz predložitvene odločbe ni razvidno nobeno dejstvo, na podlagi katerega bi bilo mogoče preučiti, ali ta ureditev pomeni diskriminacijo na podlagi starosti v smislu členov 1 in 2 Direktive 2000/78.
- 23 V teh okoliščinah je treba šteti, da se prvo vprašanje za predhodno odločanje, točki (a) in (b), nanaša na razlago določbe 4, točki 1 in 2, Okvirnega sporazuma in člena 4 Direktive 2006/54.

Prvo vprašanje, točka (a)

- 24 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem, točka (a), v bistvu sprašuje, ali je treba določbo 4, točki 1 in 2, Okvirnega sporazuma in člen 4 Direktive 2006/54 razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni zakonodaji, ki pri izračunu zneska poklicne pokojnine razlikuje med plačo, nižjo od mejne vrednosti podlage za izračun prispevkov za obvezno pokojninsko zavarovanja, in plačo, ki zadnjo

presega, in s tem plače iz naslova zaposlitve s krajšim delovnim časom ne obravnava tako, da bi se najprej ugotovil znesek plače, nakazane za ustrezno zaposlitev s polnim delovnim časom, nato bi se določil delež nad in pod mejno vrednostjo podlage za izračun prispevkov ter bi se nazadnje to razmerje uporabilo za znižano plačo za zaposlitev s krajšim delovnim časom.

- 25 Določba 4, točka 1, Okvirnega sporazuma določa, da pogoji zaposlitve delavcev, zaposlenih s krajšim delovnim časom, ne smejo biti manj ugodni od pogojev primerljivih delavcev, zaposlenih s polnim delovnim časom, zgolj zato, ker delajo krajši delovni čas, razen kjer je različno obravnavanje utemeljeno iz objektivnih razlogov.
- 26 V obravnavanem primeru ni sporno, da se metoda za izračun zneska poklicne pokojnine, ki razlikuje med plačami pod mejno vrednostjo podlage za izračun prispevka in plačami, ki to mejno vrednost presegajo (v nadaljevanju: deljena formula), uporabi tako za zaposlene s polnim delovnim časom kot tudi za zaposlene s krajšim delovnim časom.
- 27 Vendar pa U. Kleinsteuber poudarja, da ta metoda za izračun vodi k temu, da se višja stopnja 2 % uporabi za premajhen delež letne plače, na podlagi katere ima pravico do pokojnine. Medtem ko je družba Mars v skladu s svojim pokojninskim načrtom na podlagi zaposlitve s polnim delovnim časom izračunala najprej letne prejemke, na podlagi katerih nastane pravica do pokojnine, ki se uporabi v primeru tožeče stranke iz postopka v glavni stvari, nato pa to pokojnino zmanjšala glede na stopnjo njene zaposlitve s krajšim delovnim časom ter tako pridobljeni znesek razdelila na delež, ki je nižji od mejne vrednosti podlage za izračun prispevkov, in na delež, ki je višji od zadnje, in zanj uporabila različni odstotni stopnji, pa U. Kleinsteuber meni, da bi bilo izračun treba izvesti za osebe, zaposlene s krajšim delovnim časom, tako da se izračuna fiktivni prejemek osebe, zaposlene za polni delovni čas, in zanj uporabiti deljeno formulo. Šele nato bi bilo treba izvesti zmanjšanje na podlagi stopnje zaposlitve s krajšim delovnim časom.
- 28 Vendar pa iz spisa, s katerim razpolaga Sodišče, ni razvidno, da metoda za izračun, ki jo je uporabila družba Mars, povzroča diskriminacijo delavcev, zaposlenih s krajšim delovnim časom.
- 29 Ugotoviti je namreč treba, da upoštevanje razmerja med dejanskim časom dela, ki ga je delavec opravil v svoji karieri, in časom dela delavca, ki je bil celotno kariero zaposlen s polnim delovnim časom, vodi k strogi uporabi načela *pro rata temporis*. V tem primeru je tako družba Mars izračunala in uporabila stopnjo 71,5 %.
- 30 V zvezi s tem je treba opozoriti, da upoštevanje dejanskega časa dela, ki ga je delavec opravil v svoji karieri, pomeni objektivno merilo, ki ne pomeni diskriminacije na podlagi spola in dopušča sorazmerno zmanjšanje pravice do pokojnine (glej v tem smislu sodbo z dne 23. oktobra 2003, Schönheit in Becker, C-4/02 in C-5/02, EU:C:2003:583, točka 91).
- 31 Poleg tega je treba ugotoviti, da čeprav pravica do poklicne pokojnine U. Kleinsteuber ne ustreza *pro rata temporis* deležu bolje plačane zaposlitve s polnim delovnim časom, pa to ni odvisno od okoliščine, da je bila U. Kleinsteuber zaposlena s krajšim delovnim časom, temveč od uporabe tega načela in deljene formule.
- 32 V zvezi s tem iz spisa, ki je na voljo Sodišču, izhaja, da se s poklicno pokojnino dopolnjujejo – na prostovoljni ravni s strani delodajalca – nadomestila, ki so prejeta na podlagi obveznega pokojninskega zavarovanja. Tako je cilj pokojninskega načrta družbe Mars, da se pri upokojitveni starosti kar najbolj celovito in sorazmerno odraža življenjski standard, kakršnega je imel delavec v času svoje zaposlitve.
- 33 Namen deljene formule je upoštevati različne potrebe po kritju za plačne razpone pod in nad upoštevno mejno vrednostjo za izračun prispevkov, ker se zadnji ne upoštevajo pri izračunu zneska pokojnine, ki je nakazana iz obveznega pokojninskega zavarovanja.

- 34 Na eni strani je treba ugotoviti, da za zaposlene, ki so zaradi zaposlitve s krajšim delovnim časom prejeli plačo, na podlagi katere imajo pravico do pokojnine, ki je na splošno nižja od mejne vrednosti podlage za izračun prispevkov, obvezno pokojninsko zavarovanje ne vsebuje vrzeli v dodeljenih dajatvah, ker so vsi njihovi prihodki kriti s tem zavarovanjem.
- 35 Poleg tega, kot sta trdili nemška vlada in Evropska komisija, bi lahko metoda za izračun, ki jo je predlagala U. Kleinsteuber in ki je navedena v točki 27 te sodbe, privedla do tega, da bi bili deli prihodkov, ki so pod mejno vrednostjo podlage za izračun prispevkov, umetno zvišani. Enako bi, če bi bila plača za delo s krajšim delovnim časom nižja od te mejne vrednosti, metoda, ki jo je predlagala tožeča stranka v postopku v glavni stvari, lahko vodila k uporabi stopnje 2 %, ker bi se deljena formula neposredno uporabila za letni prejemek za ustrezno delo za polni delovni čas še pred njegovim znižanjem na osnovi stopnje zaposlenosti zadevnega delavca s krajšim delovnim časom. Nobene potrebe pa ni po dodatnem kritju v primeru plače, ki je nižja od te mejne vrednosti.
- 36 Kot je poudarila Komisija, bi to privedlo do precenitve poklicne dejavnosti zadevne stranke in določitve bistveno višjih pravic, ki niso povezane z dejansko dejavnostjo, ki jo je opravljala U. Kleinsteuber.
- 37 Predložitveno sodišče je v zvezi s tem opozorilo, da če bi se sledilo pristopu tožeče stranke iz postopka v glavni stvari, bi družba Mars za dele plače U. Kleinsteuber, ki so pod to mejno vrednostjo, poleg prispevkov za obvezno pokojninsko zavarovanje morala uporabiti višji odstotek od 2 %, ki je določen v pokojninskem načrtu, in nazadnje tako nakazati poklicno pokojnino, ki bi bila sorazmerno višja tudi za te plačne razpone.
- 38 Na drugi strani je treba upoštevati, da cilj deljene formule, katere namen je upoštevanje različnih potreb po kritju za plačne razrede, ki so pod in nad mejno vrednostjo za izračun prispevkov, pomeni objektivni razlog v smislu določbe 4, točka 1, Okvirnega sporazuma, ki upravičuje različno obravnavanje, kakršno je obravnavano v postopku v glavni stvari.
- 39 V teh okoliščinah ni mogoče sklepati, da zakonodaja iz postopka v glavni stvari pomeni diskriminacijo zaradi vrste dela v smislu Okvirnega sporazuma, tako da ni prišlo do kršitve načela enakih možnosti ter enakega obravnavanja moških in žensk v smislu Direktive 2006/54.
- 40 V zvezi z zgoraj navedenim je treba na prvo vprašanje, točka (a), odgovoriti, da je treba določbo 4, točki 1 in 2, Okvirnega sporazuma in člen 4 Direktive 2006/54 razlagati tako, da ne nasprotujeta nacionalni zakonodaji, ki pri izračunu zneska poklicne pokojnine razlikuje med plačo, nižjo od mejne vrednosti podlage za izračun prispevkov za obvezno pokojninsko zavarovanje, in plačo, ki zadnjo presega, ter s tem plače iz naslova zaposlitve s krajšim delovnim časom ne obravnava tako, da bi se najprej ugotovil znesek plače, nakazane za ustrezno zaposlitev s polnim delovnim časom, nato bi se določil delež nad in pod mejno vrednostjo podlage za izračun prispevkov ter bi se nazadnje to razmerje uporabilo za znižano plačo za zaposlitev s krajšim delovnim časom.

Prvo vprašanje, točka (b)

- 41 Predložitveno sodišče s prvim vprašanje, točka (b), v bistvu sprašuje, ali je treba določbo 4, točki 1 in 2, Okvirnega sporazuma in člen 4 Direktive 2006/54 razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni zakonodaji, ki za namene izračuna zneska poklicne pokojnine delavca, zaposlenega za obdobja s polnim delovnim časom in za obdobja s krajšim delovnim časom, določa enotno stopnjo delovne aktivnosti za celotno obdobje delovnega razmerja.
- 42 V skladu z določbo 4, točki 1 in 2, Okvirnega sporazuma je treba opredeliti, ali so delavci, ki so zaposleni s krajšim delovnim časom, obravnavani manj ugodno kakor primerljivi delavci, ki so zaposleni s polnim delovnim časom, zaradi določitve enotne stopnje delovne aktivnosti za upoštevno delovno dobo.

- 43 Zdi se, da določitev stopnje za krajši delovni čas pomeni metodo, ki omogoča presojo celotnega dela, ki ga je opravil delavec, ki je zaposlen s krajšim delovnim časom. Vendar pa pri izračunu, ki se nanaša na delavce, zaposlene s krajšim delovnim časom, ni mogoče domnevati, da so bili v celotnem obdobju zaposleni s polnim delovnim časom.
- 44 Družba Mars navaja, da uporaba enotne stopnje delovne aktivnosti za upoštevno delovno dobo odraža zgolj različne vrste delovnega časa med zaposlitvijo, ne pa različnih prejemkov, prejetih v tem obdobju. Po mnenju te družbe pokojninski načrt zajema zavezo za pokojninsko storitev, ki je vezana na zadnjo plačo, in plača, prejeta med delovnim razmerjem, ne vpliva na izračun pokojnine.
- 45 V zvezi s tem nič v dokumentih spisa, ki je na voljo Sodišču, ne omogoča sklepa, da bi druga metoda za izračun, kot je ta, ki razdeli obdobja dela, opravljenega pri družbi Mars, omogočila natančnejši in primernejši izračun z vidika načela *prorata temporis*.
- 46 Predložitveno sodišče, ki je edino temeljito seznanjeno s spisom, mora preveriti, ali je tako v zadevi iz postopka v glavni stvari, zlasti pa mora preveriti, da metoda za izračun zadevne pokojnine, ki je predmet postopka v glavni stvari, ne krši tega načela, ki ga je treba spoštovati v skladu z določbo 4, točki 1 in 2, Okvirnega sporazuma.
- 47 Glede na zgoraj navedeno je treba na prvo vprašanje, točka (b), odgovoriti, da je treba določbo 4, točki 1 in 2, Okvirnega sporazuma in člen 4 Direktive 2006/54 razlagati tako, da ne nasprotujeta nacionalni zakonodaji, ki pri izračunu zneska poklicne pokojnine delavke, ki je bila zaposlena za obdobja s polnim delovnim časom in za obdobja s krajšim delovnim časom, določa enotno stopnjo delovne aktivnosti za celotno obdobje delovnega razmerja, če ta metoda za izračun pokojnine ne krši načela *prorata temporis*. Predložitveno sodišče mora ugotoviti, ali je tako.

Drugo vprašanje

- 48 Z drugim vprašanjem predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali je treba člene 1, 2 in 6(1) Direktive 2000/78 razlagati tako, da nasprotujejo nacionalni zakonodaji, ki določa poklicno pokojnino, katere znesek ustreza razmerju med dejanskim obdobjem zaposlitve in dolžino obdobja od nastopa zaposlitve v podjetju do dopolnitve običajne upokojitvene starosti, ki je predpisana v obveznem pokojninskem zavarovanju, ter s tem predpisuje najvišjo upoštevno delovno dobo.
- 49 V skladu s členom 2(2)(a) te direktive gre za neposredno diskriminacijo, kadar se neka oseba zaradi svoje starosti obravnava manj ugodno, kakor se obravnava, se je obravnavala ali bi se obravnavala druga oseba v primerljivi situaciji. Na podlagi člena 2(2)(b) Direktive 2000/78 gre za posredno diskriminacijo, če bi na videz nevtralna določba, merilo ali praksa postavila osebe neke starosti v posebno neugoden položaj v primerjavi z drugimi osebami, razen če to določbo, merilo ali prakso objektivno upravičuje zakonit cilj ter če so sredstva za doseganje tega cilja ustrezna in nujna.
- 50 V zvezi z vprašanjem neposrednega ali posrednega različnega obravnavanja na podlagi starosti predložitveno sodišče ugotavlja, da zaradi metode za izračun iz postopka v glavni stvari delavci, ki so se zaposlili pri nižji starosti, prejemajo nižjo poklicno pokojnino od delavcev, ki so se zaposlili pri višji starosti, čeprav je obdobje zaposlitve enako.
- 51 Kot je navedla tudi nemška vlada, niti nacionalna ureditev niti mejna vrednost, določena v pokojninskem načrtu, ne napotujeta neposredno na merilo starosti. Poleg tega se ureditev iz postopka v glavni stvari uporablja za delavce vseh starosti enako.
- 52 Ta zakonodaja tako neposredno ne temelji na merilu starosti, temveč na merilu obdobja zaposlitve v podjetju.

- 53 Vendar je iz predložitvene odločbe razvidno, da se sekundarni učinek, ki izhaja iz omejitve delovne dobe, ki se lahko upošteva, odraža vedno, kadar je starost predčasno upokojenega delavca ob nastopu službe nižja od razlike med najvišjo upokojitveno starostjo in najvišjo upoštevno delovno dobo. Zato bi bili v primeru, da bi bila najvišja upokojitvena starost 65 let, upoštevna delovna doba pa bi bila omejena na 35 let, delavci, ki se predčasno upokojijo in ki so začeli delati pred dopolnjeno starostjo 30 let, v slabšem položaju glede izračuna pravice do poklicne pokojnine.
- 54 Ugotoviti je torej treba, da bi takšno različno obravnavanje izhajalo iz interakcije med omejitvijo delovne dobe, ki se lahko upošteva, in drugimi dejavniki, kot so metoda za zmanjšanje *prorata temporis*, določena v členu 2(1), prvi stavek, pokojninskega zakona.
- 55 Obstoj neugodnega položaja za določeno starostno skupino bi torej izhajal iz kombinirane uporabe teh določb in steka posebnih parametrov.
- 56 Predložitveno sodišče med drugim ugotavlja, da je „abstraktno mogoče navesti, da je neugoden učinek [zakonodaja iz postopka v glavni stvari] še toliko bolj pomemben, kadar je bil delavec ob sklenitvi delovnega razmerja mlad, delovna obdobja so bila kratka, omejitev pokojninske dobe, ki se lahko upošteva, pa je bila določena nizko“. Nemška vlada ugotavlja, da metoda za izračun iz postopka v glavni stvari „v nekaterih primerih“ povzroča posredno neenako obravnavanje mlajših delavcev, saj se samo v njihovem primeru pri izračunu fiktivne najvišje pravice doseže mejna vrednost delovne dobe kariere in je tako vključena v izračun.
- 57 Nasprotno pa družba Mars navaja, na eni strani, da drugo vprašanje, ki ga je postavilo predložitveno sodišče, ni koristno za rešitev spora v glavni stvari, ker pri izračunu pravic U. Kleinsteuber dolžina njene delovne dobe ni bila znižana.
- 58 Na drugi strani družba Mars navaja, da zmanjšanje *prorata temporis*, ki je določeno v členu 2(1), prvi stavek, pokojninskega zakona, ne vodi vedno do neugodnega položaja mlajših delavcev in da ta določba nikakor ni določena glede na starost, temveč glede na obdobje zaposlitve.
- 59 Vendar mora predložitveno sodišče, ki je edino, ki je neposredno seznanjeno s sporom, ki mu je predložen, izvesti zahtevana preverjanja, da bi ugotovilo, ali lahko zakonodaja iz postopka v glavni stvari konkretno in neodvisno od naključnih okoliščin povzroči posredno neenako obravnavanje, ki ne temelji na obdobju zaposlitve, temveč na starosti.
- 60 Prav tako mora preveriti, da predstavljeni problem ni hipotetičen, ampak se nanaša na dejstva, o katerih sta stranki v postopku v glavni stvari razpravljali. Takšnega vprašanja namreč ni mogoče obravnavati abstraktno in hipotetično, temveč mora biti po potrebi predmet konkretne analize.
- 61 Opozoriti je namreč treba, da mora v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča v okviru postopka sodelovanja med nacionalnimi sodišči in Sodiščem zadnje na podlagi člena 267 PDEU nacionalnemu sodišču podati uporaben odgovor, ki mu omogoča rešiti spor, o katerem odloča (glej sodbo z dne 11. septembra 2014, B., C-394/13, EU:C:2014:2199, točka 21 in navedena sodna praksa). Poleg tega duh sodelovanja, ki mora prevladovati pri obravnavanju predlogov za sprejetje predhodne odločbe, pomeni, da mora nacionalno sodišče upoštevati funkcijo Sodišča, ki je v tem, da prispeva k obravnavanju zadev v državah članicah, ne pa v pripravljanju posvetovalnih mnenj o splošnih ali hipotetičnih vprašanjih (sodbi z dne 12. junija 2003, Schmidberger, C-112/00, EU:C:2003:333, točka 32, in z dne 26. februarja 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, točka 42).
- 62 Če bi to sodišče v okviru te presoje ugotovilo obstoj takšnega različnega obravnavanja, je treba opozoriti, da se v skladu s členom 6(1) Direktive 2000/78 različno obravnavanje ne bi smelo šteti za diskriminacijo v smislu te direktive, če bi bila upravičeno z legitimnim ciljem, sredstva za uresničitev tega cilja pa bi bila primerna in nujna.

- 63 V zvezi s tem je iz spisa, s katerim razpolaga Sodišče, razvidno, da zakonodaja iz postopka v glavni stvari hkrati sledi ciljem socialne politike, ki so povezani z mobilnostjo in pokojninskim načrtom, ter osnovnemu cilju poklicne pokojnine, ki je nagraditi zvestobo delavcev podjetju. Ta zakonodaja prav tako upošteva interes podjetja, da je obremenitev, ki izhaja iz poklicnih pokojnin, zaradi pridobljenih pravic jasna in jo je mogoče izračunati.
- 64 V zvezi s tem je družba Mars navedla, da je cilj te zakonodaje, zlasti pa zadevnega sistema poklicne pokojnine, najti pravilo, ki se uporabi za izračun zneska pridobljenih pravic v primeru predčasnega prenehanja delovnega razmerja, ki ustreza širokemu konceptu sistema poklicnih pokojnin, ki prevladujejo med običajnimi načrti za socialno varnost, in tako prispevati k širitvi poklicnih pokojnin, ker se zadnje dodelijo na prostovoljni bazi delodajalca.
- 65 Upoštevati je treba, da je take cilje, katerih namen je vzpostaviti ravnotežje med različnimi interesi, v okviru pomislekov, ki izhajajo iz politike zaposlovanja in socialne varnosti, za zagotovitev poklicne pokojnine mogoče šteti za cilje v splošnem interesu.
- 66 Glede primernosti zakonodaje iz postopka v glavni stvari je treba navesti, da se sprejetje metode za izračun zakonito pridobljene pravice v primeru predčasnega prenehanja delovnega razmerja, ki temelji na trajanju *pro rata temporis* dejanskega obdobja zaposlitve glede na obdobje zaposlitve, ki je mogoče do običajne upokojitvene starosti, in na mejni vrednosti delovne dobe, ki jo je mogoče upoštevati, ne zdi nerazumno glede na cilj ureditve poklicne pokojnine iz postopka v glavni stvari.
- 67 Enako velja tudi glede nujnosti ureditve iz postopka v glavni stvari. Poudariti je namreč treba, da spodbud za to, da delavec ostane v podjetju do zakonsko določene upokojitvene starosti, ni mogoče vpeljati, ne da bi delavcu, ki to izbere, odobrili ugodnost v primerjavi z delavcem, ki podjetje predčasno zapusti. Poleg tega iz spisa, s katerim razpolaga Sodišče, ni razvidno nobeno dejstvo, ki bi to ureditev resno omajalo, niti nobeno drugo pravilo za izračun, kot je tisto, ki ga je priporočila U. Kleinsteuber in ki bi omogočilo učinkovito uresničitev zastavljenih ciljev, zlasti pa cilja širitve poklicnih pokojnin.
- 68 Glede na vse navedeno je treba na drugo vprašanje odgovoriti, da je treba člene 1, 2 in 6(1) Direktive 2000/78 razlagati tako, da ne nasprotujejo nacionalni zakonodaji, ki določa poklicno pokojnino, katere znesek ustreza razmerju med dejanskim obdobjem zaposlitve in dolžino obdobja od nastopa zaposlitve v podjetju do dopolnitve običajne upokojitvene starosti, ki je predpisana v obveznem pokojninskem zavarovanju, ter s tem predpisuje najvišjo delovno dobo, ki se lahko upošteva.

Stroški

- 69 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (prvi senat) razsodilo:

- 1. Določbo 4, točki 1 in 2, Okvirnega sporazuma o delu s krajšim delovnim časom, sklenjenega 6. junija 1997, ki je v Prilogi k Direktivi Sveta 97/81/ES z dne 15. decembra 1997 o okvirnem sporazumu o delu s krajšim delovnim časom, sklenjenim med UNICE, CEEP in ETUC, kakor je bila spremenjena, in člen 4 Direktive 2006/54/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o uresničevanju načela enakih možnosti ter enakega obravnavanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu je treba razlagati tako, da ne nasprotujeta nacionalni zakonodaji, ki pri izračunu zneska poklicne pokojnine razlikuje med plačo, nižjo od mejne vrednosti podlage za izračun prispevkov za obvezno pokojninsko zavarovanje, in plačo, ki zadnjo presega, in s tem plače iz naslova zaposlitve s krajšim delovnim časom ne obravnava tako, da bi se najprej ugotovil znesek plače, nakazane za ustrezno zaposlitev**

s polnim delovnim časom, nato bi se določil delež nad in pod mejno vrednostjo podlage za izračun prispevkov ter bi se nazadnje to razmerje uporabilo za znižano plačo za zaposlitev s krajšim delovnim časom.

2. Določbo 4, točki 1 in 2, navedenega sporazuma in člen 4 Direktive 2006/54 je treba razlagati tako, da ne nasprotujeta nacionalni zakonodaji, ki pri izračunu zneska poklicne pokojnine delavke, ki je bila zaposlena za obdobja s polnim delovnim časom in za obdobja s krajšim delovnim časom, določa enotno stopnjo delovne aktivnosti za celotno obdobje delovnega razmerja, če ta metoda za izračun starostne pokojnine ne krši načela *prorata temporis*. Predložitveno sodišče mora ugotoviti, ali je tako.
3. Člene 1, 2 in 6(1) Direktive Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu je treba razlagati tako, da ne nasprotujejo nacionalni zakonodaji, ki določa poklicno pokojnino, katere znesek ustreza razmerju med dejanskim obdobjem zaposlitve in dolžino obdobja od nastopa zaposlitve v podjetju do dopolnitve običajne upokojitvene starosti, ki je predpisana v obveznem pokojninskem zavarovanju, ter s tem predpisuje najvišjo delovno dobo, ki se lahko upošteva.

Podpisi